

TRÍ THỨC TRONG THỊ TRƯỜNG VỐN CON NGƯỜI

PGS.TS ĐINH VĂN MẬU

Học viện Hành chính Quốc gia

Đã diễn ra nhiều cuộc trao đổi xung quanh nền kinh tế tri thức, trong đó có luận về vốn tri thức. Bài viết này ghi lại một số nội dung về vấn đề đó.

●Nền kinh tế thị trường dựa trên tri thức và công nghệ cao đòi hỏi và đề cao lao động trí óc. Sản phẩm của lao động đó là gì?

Là tri thức. Tri thức là cái tiềm ẩn trong cá nhân người nghiên cứu và gắn liền với nhân cách của họ. Nếu tri thức không đưa ra dưới dạng sản phẩm (công trình nghiên cứu) được công bố, công khai, minh bạch, được bảo vệ bằng thể chế hoặc kế ược và được đưa vào mạng thông tin như một dạng quảng bá hợp pháp cho xã hội lựa chọn sử dụng thì tri thức đó không thể thành vốn tri thức làm tăng giá trị xã hội của nó.

●Tri thức tiềm ẩn trong cá nhân người nghiên cứu. *Vậy giữa nghiên cứu và tri thức quan hệ ra sao?*

Nghiên cứu là một dạng lao động xã hội nhằm tích lũy tri thức. Theo cựu Tổng Giám đốc UNESCO F.M. Saragos trong một công trình của ông thì: Nghiên cứu nghĩa là nhìn thấy cái mà mọi người nhìn thấy, nhưng nghĩ khác so với những người khác. Nghiên cứu luôn có sự so sánh các ý tưởng, đánh giá khách quan các phát minh, nhưng đồng thời cũng góp năng lực sáng tạo, sự tha thiết, không lặp lại, khao khát những cách tiếp cận mới, những tương quan mới.

Phương Tây tư duy lô gíc hình thức nên có khái niệm trừu tượng. Còn ở ta hãy lấy chuyện về hợp tác xã nông nghiệp trước thời kì đổi mới để làm rõ hơn về nghiên cứu là gì? Trước thời kì đổi mới, nhiều người nhận thấy tri thức, không hiệu quả của tổ chức hợp tác xã

nông nghiệp lúc bấy giờ và nóng lòng muốn nó tốt hơn lên. Đa số đều nghĩ phải sửa đổi, củng cố, hoàn thiện cơ chế ấy. Nhưng có một bí thư Tỉnh uỷ nghĩ khác mọi người là phải thay đổi nó bằng cơ chế "khoán", nhưng kết luận ấy không được chấp nhận. Nhưng vì ông ấy có quyền nên đã quyết định thử nghiệm việc "khoán" và sau đó được đánh giá là "khoán chui". Chuyện ấy khá nổi tiếng, nhiều người dân biết đến và sau này được đánh giá là dũng cảm, sáng tạo. Riêng tôi thì nghĩ khác: ông ấy là một người nghiên cứu đích thực, vì ông dám nghĩ khác mọi người để đạt mục đích chân chính của mình.

●Cái đang nhìn thấy chính là đối tượng nghiên cứu?

Nói vậy là đúng về mặt hiện tượng, còn thực chất nó rộng hơn thế. Chúng ta đang sống trong hiện tại; hiện tại luôn là cái quan trọng nhất. Trước cái gọi là hiện tại, dù chỉ trước 30 phút, đã là quá khứ rồi. Quá khứ rất dài nên nó phong phú nhất. Sau hiện tại là tương lai; ai chẳng chờ đợi ngày mai, ngày mai là hấp dẫn nhất.

●Trong không gian ba chiều này, người nghiên cứu làm gì?

Họ nghiên cứu cái đang xảy ra trong sự so sánh với cái đã xảy ra, tức là nghiên cứu quá khứ để hướng về tương lai. Công việc của người nghiên cứu là rút ra từ quá khứ những cái gì thiết thực mà hiện tại và tương lai cần đến. Đúng như một nhà văn hoá Nga đã nói: Nếu không có một đội ngũ trí thức biết khái quát kinh nghiệm của nhân dân thì không có bất cứ một nền văn hoá nào.

●Tri thức thật là quý giá! Xã hội sử dụng tri thức như thế nào?

Ta chỉ nên bàn ở xã hội hiện nay. Thế giới đang hướng tới nền kinh tế thị trường dựa trên tri thức và công nghệ cao nên nhu cầu về vốn tri thức trình độ cao tăng mạnh. Các chủ thể đang cần vốn tri thức gồm: Nhà nước và chính quyền địa phương, doanh nghiệp và tổ chức sự nghiệp (dịch vụ công) và các tổ chức xã hội dân sự. Nói rộng ra là tất cả khu vực: khu vực kinh tế thị trường, khu vực công, khu vực xã hội dân sự đều cần đến vốn tri thức.

Nhu cầu vốn tri thức là có thật, nhưng sử dụng nó bằng cách nào cũng cần phải bắt đầu từ quy luật của thị trường. Bản chất của cơ chế thị trường là ở chỗ, mức cầu vốn tri thức xuất hiện trong nền kinh tế và trong xã hội được thoả mãn bằng hành vi mua.

Các chủ thể sử dụng vốn tri thức bằng việc trả lương cao hoặc chuyển nhượng chuyên gia bằng bồi hoàn kinh phí đào tạo, huấn luyện là hành vi mua trực tiếp. Hành vi mua trực tiếp này khuyến khích, tác động việc mở rộng đào tạo, huấn luyện của xã hội. Ngoài ra, theo tôi là, đa số được tiến hành bằng mua gián tiếp thông qua thầu, khoán chuyên môn. Ở đây, được thực hiện bằng các hợp đồng dân sự.

● Vốn tri thức được sử dụng thông qua hành vi mua. *Nhưng tri thức thuộc về cá nhân, ẩn chứa trong cá nhân, không được bày bán*

ngoài thị trường thì mua được nó như thế nào?

Câu này hay, khó và để trả lời phải dài dòng lắm. Để "mua" được tri thức, trước hết phải làm cho tri thức trở thành vốn tri thức, phải qua ít nhất ba bước cơ bản: Tri thức được vật chất hoá thành sản phẩm (công trình) chứa đựng tri thức; chuyển tải thông tin vốn tri thức vào "mạng" công khai, minh bạch và sử dụng vốn tri thức bằng thoả thuận giữa người có vốn và người cần vốn đó.

Vốn tri thức không phải số lượng công trình được tích tụ mà là khả năng chứa đựng trong công trình để triển khai tạo ra sản phẩm mới có hiệu quả kinh tế - xã hội.

Tiếp theo, phải làm cho vốn tri thức phải là sở hữu trí tuệ. Đó là quá trình biểu đạt sở hữu trí tuệ bằng giấy chứng nhận của cơ quan nhà nước có thẩm quyền, hoặc sự thừa nhận của kẻ ước, không phải là bản sao của công trình mà là sự thể hiện khái niệm của con người về công trình có khả năng tạo ra giá trị mới. Nó không phải là đại lượng vật chất của tri thức mà là hàm lượng có tính kinh tế - xã hội được con người gắn vào tri thức.

Cuối cùng, có cơ chế bảo đảm, bảo vệ sở hữu trí tuệ khỏi sự sử dụng sai trái và xâm hại nó □

* * * * *

MỘT TRONG NHỮNG VIỆC QUAN TRỌNG...

(Tiếp theo trang 3)

3. Tuy cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí là khó khăn và phức tạp, nhưng với quyết tâm cao của toàn Đảng và của Ban Chấp hành Trung ương, được nhân dân đồng tình ủng hộ và đòi hỏi thực hiện tốt; lại có *Luật Phòng, chống tham nhũng* và *Luật Thực hành tiết kiệm, chống lãng phí*, có Ban Chỉ đạo phòng, chống tham nhũng, có các cơ quan chức năng được củng cố và những kinh nghiệm trong các cuộc đấu tranh với các vụ án tham nhũng, lãng phí lớn vừa qua, chúng ta tin tưởng cuộc đấu tranh sẽ thắng lợi, góp phần giữ vững ổn định chính trị - xã hội, thực

hiện thắng lợi Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 10 năm đầu thế kỉ XXI. Kiên quyết đấu tranh chống tham nhũng, lãng phí, đồng thời phải giữ vững ổn định chính trị để phát triển; muốn giữ vững ổn định chính trị để phát triển thì một trong những việc quan trọng là phải kiên quyết đấu tranh và đấu tranh có hiệu quả chống tham nhũng, lãng phí. Đảng giữ vững vai trò lãnh đạo của mình đối với cuộc đấu tranh này, đồng thời phải huy động toàn bộ hệ thống chính trị, đặc biệt là phải dựa chắc vào nhân dân, đó là nhân tố chính yếu bảo đảm thành công □